 <https://doi.org/10.30563/turklad.957456>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by

programında bu makale taranmıştır

Makale Bilgisi / Article information

Makale Türü / Article types : Araştırma Makalesi / Research article
Geliş Tarihi / Received date : 25.06.2021
Kabul Tarihi / Accepted date : 19.10.2021
Yayın Tarihi / Date published : 20.12.2021

Atıf / Citation

Babatürk, S. (2021). Türkiye Türkçesi ve Altay Türkçesinde İsimlerde Çokluk Kategorisi. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects (TÜRK LAD)*. 5. Cilt, 2. Sayı, 325-336.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ALTAY TÜRKÇESİNDE İSİMLERDE ÇOKLUK KATEGORİSİ

Plural noun forms in the Turkish and Altai Turkic
SEMİH BABATÜRK¹

Öz

Türkçede çokluk denildiğinde akla ilk gelen “-lar” çokluk ekidir. Bu ek Çuvaşça hariç tüm çağdaş Türk lehçelerinde isim ve fiil tabanlarına eklendiğinde çokluk anlamı kazandırır. Çağdaş Türk lehçelerinde çokluk kategorisi kelimeler, çeşitli ekler veya kelime grupları ile yapılmaktadır.

Çalışmamızda hem coğrafi açıdan hem de taşıdıkları fonetik ve morfolojik özellikler bakımından birbirinden farklı iki çağdaş Türk lehçesi olan Güneybatı Oğuz Türkçesi Grubuna giren Türkiye Türkçesi ve Kuzeydoğu (Sibirya) Grubuna giren Altay Türkçesinde çokluk ekleri yapıları, işlevleri ve sözcüklere kazandırdıkları anlamlar bakımından karşılaştırılmıştır. Türkiye Türkçesi ve Altay Türkçesinde çokluk anlamını aktarmak için kullanılan biçimbirimler ve anlambirimler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Makalede, Altay Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde isimlerde çokluk kategorisi karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Türkiye Türkçesinde ve Altay Türkçesinde çokluk anlamının hangi biçimbirimler ya da sözcükler aracılığıyla verildiğine, çokluk anlamı kazandıran biçimbirimlerin başlıca işlevlerine ve çokluk anlamı verme yollarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Altay Türkçesi, Çokluk eki, Çokluk anlamı

Abstract

Plural noun forms in the Turkish language are created by simply adding “-lar” to the end of the singular word. It is used in all the modern Turkic languages except the Chuvash language. Plural categories in the modern Turkic languages can be formed with a help of the words, different suffixes or word groups.

¹ Dr., Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, El-mek: semih.babaturk@manas.edu.kg
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6778-4204>

This article is focused on the comparison of both phonetic and morphological features in terms of the geographic location of two modern Turkic dialects (Turkish as the branch of Southwestern Oghuz Turkic, and Altai Turkic as the branch of Northeastern (Siberian) Turkic) and formation of plural suffixes, their functions and meanings. The article examines the morphemes and semantics which are used to convey the plural meaning in Turkish and Altai Turkic in details. Plural noun forms in Altai Turkic and Turkish have been thoroughly compared. The morphemes or words that give the plural meaning in Turkish and Altai Turkic, the main functions of morphemes that give plural meanings and the ways of forming plural meanings have been discussed as well.

Keywords: Turkish, Altai Turkic, plural suffix, plural meaning

Giriş

Altay Türkçesinin konuşulduğu coğrafya, Türkiye'ye oldukça uzak bir konumdadır. Bu coğrafi uzaklık iki Türk lehçesinin fonetik ve morfolojik özelliklerine de yansımaktadır. Türkiye Türkçesi Güneybatı Oğuz Türkçesi Grubuna dâhil edilirken, Altay Türkçesi Kuzeydoğu (Sibirya) Grubuna dâhil edilmektedir. Altay Türkçesi, birçok Türk lehçesinde olduğu gibi yakın zamana kadar, sözlü edebiyat şeklinde gelişmiştir. Yazılı edebiyat, Altay topraklarının Rus egemenliğine girmesiyle başlar (Çelik, 2021: 27).

Doğan Aksan isimlerde çokluğu “Eğer isim tek bir varlık belirtiyorsa buna dilbilgisinde tekil ya da teklik, birden çok şeyi gösteriyorsa genel olarak çoğul ya da çokluk adı verilir.” şeklinde tanımlamıştır (1998: 94).

Günümüzde Çuvaşça dışındaki tüm çağdaş Türk lehçelerinde “+lAr” çokluk eki yaygın bir şekilde hem isim hem de fiil tabanlarına eklenip onlara çokluk anlamı kazandırmaktadır. Sadece Çuvaşçada çokluk eki “+sem” şeklindedir (SİGTY, 1988: 18).

Türkçenin bilinen ilk yazılı metinlerinde “+lAr” çokluk eki düzenli kullanılmamaktadır. Çünkü o dönemde belirli ve belirsiz kavramlar henüz oluşmadığından nesnelere genel adıyla adlandırılmaktaydı. Bu sebeple dilin başlangıcında çokluğa gerek duyulmamıştır. Nesnenin çokluk olduğu, cümle içinde kendiliğinden anlaşılmaktaydı (Ercilasun, 2005: 183-184). Bu nedenle Köktürkçede çokluk ekinin kullanımı sınırlıydı, hatta söz konusu ek sadece insanı belirten kelimelerde kullanılıyordu. Ayrıca o dönemde çokluk eki olarak dört farklı ek kullanılmakta idi: +lAr: *beg+ler*; *konçuy+lar* (hanım sultanlar); +An: *og(u)l+an* (oğullar); *er+en* (erler); +(X)t: *og(u)l+it* (oğullar); *yılpagu+t* (yiğitler); +gUn: *ini+y+gün* (küçük kardeşler); *tay+gun* (taya benzer oğullar) (Ercilasun, 2005: 184).

Bununla beraber Köktürkçede sadece insanla ilgili kelimelerde kullanılan “+lAr” çokluk eki Uygur Türkçesinde her türlü isim, zamir ve sıfatta kullanılabilen genel çokluk eki haline gelmiştir. Aynı zamanda söz konusu çokluk ekinin yapım ekinin önce isim tabanlarına eklendiği de tespit edilmiştir: *tuyunmuşlarlıg* (nüfuz etmiş olanlar), *nomlarlıg* (kanunlara sahip olan) (Tsintsius, Letyagina, 1978: 220). Ayrıca Eski Uygur Türkçesi yazmalarında kelimedenden ayrı yazılan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de sık sık ayrı yazılmıştır. Bununla beraber söz konusu ek, aslında Eski Anadolu Türkçesinde isimleri çokluk haline getirmekten ziyade “topluluk veya bir sınıfa ait olanların bütünü” anlamında gösterilmektedir (Gülsevin, 1997: 8).

Türk lehçelerinde kullanılan çokluk ekinin etimoloji sorunu günümüzde çözülmüş sayılmaz. Çünkü farklı bilim insanları “+lAr” çokluk ekinin kökeni hakkında farklı görüşlere sahiptir. W. Kotwicz'e göre +lAr çokluk eki sondan eklemeli dillerde kullanılan Vasita Durumu eki “+lan”dan gelmektedir. T. Kowalski'ye göre ise “+lAr” eki nesnelere yaklaşıklık olarak sayısını belirten ayrı bir kelimeye dayanmaktadır (Kononov, 1956: 72). V. Schott +lar ekindeki “l” sesi ile ilgili bilginin çalışmasının zamirler ile ilgili bölümde bulunabileceğini

belirtmiştir. Fakat V. Schott'u belirttiği bölümde konu ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla O. Betling (1853), V. Schott'un +lar ekindeki "l" sesinin لول işaret zamiriyle muhtemelen ilgisi var diye düşündüğünü yazmaktadır (<https://www.twirpx.com/file/3194593/>). V. V. Baskakov ise +lar çokluk ekini içinde "-la" fiil yapım eki mevcut olan fiil gövdelerinden sonra Geniş Zaman sıfat-fiil ekinin gelmesinden oluştuğu düşünülmektedir: isim +la- +(-r) (Kononov, 1956: 73).

Fonetik açıdan "+lAr" çokluk eki Moğolca "+nar" çokluk ekine benzetilmektedir. Bundan dolayı bu iki ek her zaman birbirleriyle özdeşleştirilmiştir. V. Tsintsius ve N. Letyagina bu tür görüşe sahip bilim insanlarının mevcut olduğunu belirtmektedir. Mesela, Polivanov +lAr ile +nAr eklerini özdeşleştirmektedir. Kotwicz, Sinor ve Şçerbak Moğolcadaki +nAr ekinin Türkçe kökenli alıntı olduğunu düşünmektedirler. Ramstedt iki ekin "birlik" anlamındaki "nar" kelimesinden geldiğini savunmaktadır. Aalto ise ikisinin de eski Çince'den (liat) alındığını düşünmektedir. Pritsak Moğolcadaki +nar eki *nan+r < Tunguz-Mançu "n'er~ n'al"dan geliştiğini savunmaktadır (Tsintsius, Letyagina, 1978: 218-219). Kendileri ise Türkçe +lAr ekini Mançu dilinde "kalabalık, sık, dolu" anlamlarında kullanılan "lar" kelimesiyle özdeşleştirmektedirler (Tsintsius V., Letyagina N, 1978: 220).

Türk bilim insanlarının da +lar çokluk eki ile ilgili bir takım özgün görüşleri mevcuttur. Ercan Alkaya'ya göre Türkiye Türkçesinde ve kimi Türk lehçelerinde iyelik ekinden sonra gelen +lAr eki, "onlar/anlar" zamirinin ekleşmesi ile meydana gelmiştir (2010: 31-33, 36). Ayrıca, Gürer Gülsevin +lAr ekini isim+lAr eki+iyelik eki ve isim+iyelik eki+lAr eki sıralamalarındaki yerine göre çekim eki ya da yapım eki kabul etmek yerine kategori eki kabul etmek gerektiğini belirtir (2004: 1267, 1283). Ahmet Buran +lAr ekinin çokluk üçüncü kişi çekimindeki kullanımının Köktürk döneminden sonra geliştiğini belirtmektedir (Buran 1996: 210). Nadir İlhan çağdaş Türk lehçelerinde ekin çoğunlukla +lAr şeklinde yaşadığı, bazı lehçelerde eklendiği sözcüğe göre /l/ sesinin ya da ünlüsünün başka seslere dönüştüğünü söyler (İlhan 2009: 74).

Türkiye Türkçesinde ve Altay Türkçesinde isimlere çokluk anlamı: morfolojik yolla (isim tabanlarına belirli eklerin eklenmesiyle), leksik yolla (leksemlerin taşıdıkları anlamlar, ya da leksemlerin birbirine kazandırdıkları yeni anlamlar sayesinde) ve sentaktik yolla (kelime grupları oluşturmasıyla) olmak üzere üç şekilde kazandırılmaktadır.

Morfolojik yolla kazandırılan çokluk anlamı:

İsimlerde sayı kavramı üç biçimde ifade edilir: tekli, belirli çokluk ve belirsiz çokluk şeklindedir. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde isimler sayı bakımından ya tekli ya da çoklu olabilirler (Korkmaz, 2003: 255-256). Türkiye Türkçesinde diğer çağdaş Türk lehçelerinde olduğu gibi +lAr eki isimlerde belirsiz çoğulu belirtmek üzere oldukça sık kullanılan bir ektir. Hatta D. Aksan'a göre Türkçede tekil-çoğul ayrımı yalnızca +lAr sonekiyle belirtilir (Aksan, 1998: 94). Kononov'a göre Türkiye Türkçesinde +lAr eki almamış isimler bölünmez bir birim teşkil etmektedir (Kononov, 1956: 67). Altay Türkçesinde de bütün isim tabanlarına çokluk anlamı kazandırmak için +LAr çokluk eki eklenir. Fakat iki lehçenin arasında çokluk ekinin allomorflarının sayısı bakımından fark gözlemlenmektedir. Türkiye Türkçesinde çokluk ekinin kalınlık-incelik uyumuna göre sadece iki şekli kullanılmaktadır: +lar: *çocuk+lar*; *ağaç+lar*; +ler: *deniz+ler*, *teyze+ler*. Altay Türkçesinde ise isim tabanlarına eklenen çokluk ekinin toplam on iki allomorfu kullanılmaktadır (Çernova A., Çumakayeva, 1992: 10-11). Böylece Altaycadaki çokluk ekinin allomorfları artılık-önlük, düzlük-yuvarlaklık ve ünsüz uyumuna göre kullanılır (+lar, +ler, +lor, +lör, +tar, +ter, +tor, +tör, +dar, +der, +dor, +dör) (Elcan, 2006: 93). Aşağıda yer alan tabloda Altay Türkçesinde kullanılan çokluk eki paradigması yansıtılmıştır:

İsim tabanının son ünlüsü	İsim tabanının son sesi		
	Ünlü “r” veya “y”	“l”, “n”, “ng”, “m”	Tonsuz ünsüz (“t”, “k”, “p”, “s”, “ş”, “ç”)
a / u / ı	+lar bala+lar/ bal+dar (çocuklar)	+dar ang+dar (avlar)	+tar at+tar (atlar)
e / ü / i	+ler eçki+ler (keçiler)	+der kelgen+der (gelenler)	+ter elik+ter (ceylanlar)
o	+lor koy+lor (koyunlar)	+dor kol+dor (kollar)	+tor toş+tor (buzlar)
ö	+lör töö+lör (develer)	+dör öböğön+dör (ihtiyarlar)	+tör çörçök+tör (masallar)

Tabloda görüldüğü gibi Altay Türkçesinde çokluk ekinin bu kadar fazla şeklinin kullanılması, ekin hem ünlü uyumlarına hem de ünsüz uyumlarına adapte olmasından kaynaklanmaktadır.

“+LAr” çokluk ekinin isim tabanlarına kazandırdığı temel anlamlar

Türk lehçelerindeki bütün isim tabanlarını her şeyden önce taşıdıkları leksik anlamlar açısından iki büyük gruba ayırmak doğru olur: 1) somut kavramları (taş, takım) ve 2) soyut kavramları (sevgi, hayat) karşılamak için kullanılanlar. Birinci gruba girenler de kendi aralarında iki alt gruba ayrılmaktadır: leksik anlam bütünlüğünde “tek” anlambirimciği bulunduranlar (el, taş) ve “çok” anlambirimciği bulunduranlar (sürü, ordu). Böylece isim tabanının leksik anlamının özelliklerine göre “+LAr” çokluk eki farklı anlamlar kazandırmaktadır.

Hem Türkiye Türkçesinde hem de Altay Türkçesinde “+LAr” eki isim tabanlarının belirttikleri somut bir şeyin birden fazla olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Mesela, *ağaç+lar / ağaş+tar, kürek+ler / kürek+ter*. Bunun yanı sıra hem Türkiye Türkçesinde hem de Altay Türkçesinde temel söz varlığına ait olan ve içinde “çift” anlamını kazandıran arkaik çokluk eklerinden birini (+z/ +k) bulunduran isim tabanlarına eklendiğinde “her biri” ya da “ikisi de” anlamı kazandırmaktadır (Kononov, 1956: 67). Mesela, *göz+ler / kös+tör, kulak+lar / kulak+tar*. Fakat Altay Türkçesinde bu tür sözcükler çokluk eki almadan da kullanılabilir. Mesela, *Sarı üküniñ kanadıla çümdegen börügin közine ketpey tarttı* (Sarı baykuşun tüyleriyle süslenmiş şapkasını gözlerine gelecek kadar çekti) (GSAY, 2017: 25).

Türkiye Türkçesinde +LAr eki özel isimlere de sıkça eklenir. Bu durumda özel isimlere genellikle “grup, aile” anlamı kazandırmaktadır. Ayrıca söz konusu ek özel isimlere “genelleme, benzetme ve saygı” anlamları da kazandırabilir (Koç, 1996: 99). Mesela: *Ayşeleri parkta gördüm.* (Ayşe’yi ve arkadaşlarını, ailesini vs. parkta gördüm.). *Amcamlar bugün Ankara’ya gittiler* (Amcam ve ailesi Ankara’ya gitti.). Altay Türkçesinde ise çokluk eki (insan adları hariç) özel isimlerden sonra gelmez (GSAY, 2017: 25). İnsan adlarına veya iyelik eki almış isim tabanlarına eklenen çokluk eki “akraba, aile” ya da “ve diğerleri” anlamı kazandırır. Mesela, *Kimıldılar onu iraağınay tanıp, udura utkıp çıktılar* (Kimıldı ve diğerleri onu uzaktan tanıdılar ve karşılamaya çıktılar) (GSAY, 2017: 26).

Türkiye Türkçesinde +LAr eki topluluk, genelleme kavramı verir: Mesela: *Fransızlar peyniri çok severler. Türkler misafirperverdir.* Altay Türkçesinde de aynı özellikleri taşıyan grup mensuplarını belirtmek amacıyla eklenir ve topluluk adı olarak kullanılır. Mesela: *Kazaktar keldi* (Ruslar geldi / birkaç kişi). Ayrıca Altay Türkçesinde insan soyadından sonra eklenen çokluk eki “sülale” anlamı kazandırmaktadır: *Kergilov+tor* (Kergilov sülalesi, Kergilov soyadını taşıyan herkes) (GSAY, 2017: 26).

Türkçede +LAr eki gösterme ve soru adlarıyla birlikte genelleme kavramı verir. Mesela: *Orada neler oluyor? Buralar hep böyle tenhadır.*

+LAr ekinin bazı kelimelerle birlikte ikileme kurduğunu görmek mümkündür. Böyle kullanımın pekiştirme / abartma işlevi söz konusudur. Mesela: *Gerçekten güzeller güzeli (çok güzel) bir kızdı. Top seslerinden dağlar taşlar (her yer) inledi.* Aynı durum +LAr eki +cA ekiyle birlikte kullanıldığında gözlemlenir. Mesela: *Seni saatlerce (çok uzun bir süre boyunca) bekledim. Günlerce bir şey yemedi.* Altay Türkçesinde +LAr çokluk eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi abartmak ya da vurgulanmak istenen kelimeye eklenir. Mesela: *Kerekterim koomoy! (İşlerim çok kötü!)* (ORS, 2005: 266).

Türkiye Türkçesinde topluluk isimleri olarak adlandırılan çok sayıda kelime tekli halleriyle toplu bir çokluğu ifade eder (Banguoğlu, 2004: 322): *ordu, sürü, takım* vs. Zaten çokluk bildiren bu tür kelimelere çokluk eki eklendiğinde ise birden fazla topluluk (ordular, takımlar, sürüler, bölükler vs.) ifade edilmektedir. Altay Türkçesinde de aynı durum söz konusudur.

Türkiye Türkçesinde çokluk eki zarf türünden kelimelere +LArI şeklinde genişletilerek zarflar yapmaktadır. Bu durumda nesnel bir çokluluk ya da “grup” kavramı değil, “genelleme” kavramı söz konusudur. Mesela: *Geceleri çok soğuk oluyor; Sabahları erken uyanırım.*

Altay Türkçesinde bağlama göre isim tabanı çokluk eki almadan “çokluğu” ifade edebilmektedir. Mesela, *Men adında bir emeş koy kabırgan* (Eskiden kısa bir süre çobanlık yapmışım (koyunları otlatmışım) (GSAY,2017: 26). Altay Türkçesinde isimler teklik haliyle çokluk anlamında kullanılabilir. Mesela: *Atting birüzi* (atlardan birisi); *Mında kiji d’urtagan* (burada insanlar yaşadı) (ORS, 205: 265). Görüldüğü gibi bu tür kullanım topluluk anlamında kullanılan isimler için geçerlidir. Türkiye Türkçesinde ise bu tür kelime gruplarında ilk kelimenin çokluğu mutlaka çokluk ekiyle belirlenmektedir. Altay Türkçesindeki bu tip kullanılışlar belirli nesnel ve belirsiz nesnel kavramlarının henüz oluşmadığı Eski Türkçedeki kullanılışlar ile özdeşleştirilebilir.

“+LAr” çokluk ekinin temel işlevleri

Türkiye Türkçesinde ve Altay Türkçesinde oldukça işlek olan “+LAr” çokluk ekinin tespit edilen temel işlevleri aşağıdaki gibidir:

Türkiye Türkçesinde “+LAr” eki hem belirli sayıda bir çokluk hem de bir bütünü meydana getiren sınıf anlamlarını isimlere kazandırmak üzere isim tabanlarına eklenir. Mesela: *Çocuklar bahçede oynuyorlar.* (Çocuk sayısı birden fazla); *Çocuklar geleceğimizdir.* (Topluluk adı) Altay Türkçesinde +LAr çokluk eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bazı durumlarda “genelleme” işlevi gören topluluk adı olarak kullanılmaktadır: *Kan-Oozı aymakta “Put’ k komunizmu” kolhoztıı Motı-Bajındagı fermazında biyik d’edimdü iştep turgan malcılar as emes* (Kan-Oozı Bölgesindeki “Put’ k komunizmu” adlı kolhozun çiftliğinde büyük gayretiyle çalışan çobanlar az değildir) (Çernova, Çumakaeva 1993: 10).

Ortaçlar çokluk eki aldığı anda isim işlevi üstlenirler. Dolayısıyla çokluk eki onlara çokluk anlamı kazandırır. Aslında böyle durumlarda eksilteli kelime grubu söz konusudur. Mesela: *Gelenlere bakın < gelen (insanlara) bakın. En güzelleri seçtim < En güzel meyveleri seçtim.* Sıfat grubunu oluşturan kelimelerden çokluk eki daima isim tabanına eklenir (güzel çiçekler). Fakat Türkçede sıfatların sıkça isim işlevinde kullanıldığı görülür. Sıfat-fiil kelime

grubunda da isim düşürülürse sıfat-fiil isim işlevini üstlenir (gelen insan > gelen) ve çokluk eki sıfat-fiile eklendiğinde ona çokluk anlamı kazandırır. Altay Türkçesinde de aynı durum söz konusudur. Mesela: *Kulaktar la argalu d'atkandar aş beleteer işti imdige d'etire büdürbey turgan.* / Çok zenginler ve maddi sıkıntı çekmeyenler darı hazırlama işini zamanında bitirmeye yetiştiremiyorlardı (GSAY, 2017: 25).

Türkiye Türkçesinde çokluk eki almış ve topluluk adı bildiren kelimeler hitap olarak da sıkça kullanılır. Kişi sayısı belli olsa da sadece çokluk eki almış kelimeler bu işlevi üstlenir: Mesela: *Bayanlar, baylar... Çocuklar, buraya gelin!* (Çocuk sayısı iki ya da üç olsa da, “iki / üç çocuk” ifadesi hitap olarak kullanılmaz). Aynı kullanım Altay Türkçesi için de geçerlidir. Mesela: *Oy, ulustar! Boluşkaar! / Hey, insanlar! Yardım edin!* (GSAY, 2017: 26).

Çokluk eki yardımıyla Türkiye Türkçesinde “çokluk” anlamı taşıyan cins adlarda anlam güçlendirmesi yapılır: *Savaşın verdiği dehşet karşısında yerler, gökler inim inim inledi* (Korkmaz, 2003: 258).

Türkiye Türkçesinde kullanılan çokluk ekinin bazı işlevleri Altay Türkçesinde tespit edilememiştir. Mesela, Türkiye Türkçesinde çokluk eki ortak özellikler taşıyan ve bir aile oluşturan, çeşitli tür adları da, tür gösteren ada +IAr çokluk eki getirilerek karşılanır (Korkmaz, 2003: 258): baklagiller, etçiler, kedigiller, kemirgenler vs. Böylece “sınıf, tür” anlamı taşıyan terimleri yapar. Bir başka işlevi ise içinde +IAr eki bulunduran isimler firma adı olarak da kullanılır. Mesela: *Bu malı Koçaklarda bulursun. Akdağlılar Adana'da şube açmış.* Altay Türkçesinde çokluk eki bu işlevde kullanılmamaktadır (GSAY, 2017:25).

Altay Türkçesinde çokluk ekini ikilemelerde görmek mümkündür. Çokluk eki ikilemelere eklenerek grup, genelleme gibi anlamlar kazandırmaktadır. Mesela: alıp-külükter “yiğitler ve bahadırlar”; batrak-çoktular “ırgatlar ve yoksullar”; çaan-çaştar “yaşlılar ve gençler”; üye-sööktör “kemikler” Alıp-külükterge berbey turup / Boyı alıp kire beret. “Yiğitlere vermeyip/ kendisi götürdü.” Üye-sööktörin sıy tuttu. “Kemiklerini sıkıca tuttu.” (Güner, 2004:91).

“+LAr” ekinin çokluk bildirmediği durumlar

Türkiye Türkçesinde kelimelerde çokluk ekinin bulunması her zaman çokluk anlamı taşımaz. Çokluk ekinin eklendiği kelimenin çokluk anlamı taşıyıp taşımadığı bağlamdan anlaşılır. Örneğin birisine hitap ederken saygı göstergesi olarak kelimelere +IAr eki eklenir. Mesela: *Ahmet Beyler geldiler.* (Bağlama göre gelen sadece Ahmet Bey olabilir, belki de Ahmet Bey ve ailesi gelmiştir). Altay Türkçesinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi çokluk eki nezaket amaçlı isimlerin sonuna eklenir, hatta eklenen isimlerin saygıdeğer birine ait olduğunu gösterir. Altay Türkçesinde saygı göstermek için “bılar” diye özel hitap şekli kullanılır. Mesela, “*Bılar, aytsagar, mında çitalnıy zal kayda?*” (Beyler / hanımlar, burada okuma salonu nerede, söyler misiniz?) (Çernova, Çumakaeva, 1993: 39).

Türkçede çokluk eki bazen sayıca değil, miktarca çokluğu anlatmak, kavramı genişletmek ve abartmak için kullanılır. Bunlara abartma çoklukları adı verilir (Banguoğlu, 2004: 323). Mesela: *Baklavalalar, börekler, kürkler, şapkalar.* Bununla beraber mecaz anlamda kullanılan kelimelerde çokluk söz konusu değildir. Mesela: *Yerlerde yatmak, havalara sıçramak vs. Yavrucağ ateşler içinde yatıyor.*

Türkiye Türkçesinde +IAr çokluk eki eklendiği isim tabanlarına bazen tahmin anlamı da kazandırabilir (Kononov, 1956: 69). Burada çokluk anlamı söz konusu değildir. Mesela: *Kırk yaşında bir adam. / Kırk yaşlarında bir adam.* (Yaklaşık olarak kırk yaşında). *Bu ayın ortasında / bu ayın ortalarında* (Tahminen ayın ortasında). Altay Türkçesi metinlerinde böyle bir kullanım tespit edilememiştir.

Birçok yer adı da içinde +IAr ekini taşımaktadır (Banguoğlu, 2004: 189). Fakat böyle kullanımlarda çokluk söz konusu değildir. Mesela: *Çifteler, Çobanlar, Tatarlar, Hocalar* vs.

Altay Türkçesindeki toponimlerin içinde çokluk eki görmek mümkün değildir (GSAY, 2017: 25).

Türkçede çokluk eki dilek belirten sözlerde kalıplaşmış olarak kullanılır ve çokluk ifade etmez: Hayırlı sabahlar! İyi günler. İyi şanslar. Benzer bir durum Altay Türkçesinde de vardır. Altay Türkçesinde “jakşılar”, “ezender” (merhaba) gibi kelimeler kalıp olarak kullanılmaktadır. Mesela, *Jakşılar! Slerdiñ adı-jolıgar kem?* (Merhabalar! Sizin adınız ne?) (Çernova, Çumakaeva, 1993: 45).

Türkiye Türkçesinde renk adlarında kullanıldığında her zaman çokluk ifade etmez. Bazı durumlarda mecazî bir anlam taşır. Mesela: *Siyahlara büründü* (Siyah renkli giysiler giymiş.); *Kırmızılarını giymişsin* (Kırmızı elbise giymişsin).

Türkiye türkçesinde ve altay türkçesinde leksik yolla ifade edilen çokluk anlamı

Türkiye Türkçesinde ve Altay Türkçesinde isimlerde çokluk anlamı sadece +lAr eki ile ifade edilmez. Sıkça isim gövdelerindeki bazı ekler de çokluk anlamı taşımaktadır.

Arkaik ekler +z/ +k

+**(X)z** eki Türk dilinde bir arkaik çokluk (daha ziyade ikizlik) eki olarak kabul edilmektedir (Gülsevin, 1997: 11). Türkiye Türkçesinde ise sayı sıfatlarına eklendiğinde onlara “grup” anlamı kazandırmaktadır. Aynı zamanda söz konusu ekin eklendiğinden bahsedilince çokluk anlamını vermek üzere yine +lAr eki kullanılır. Mesela, *İkiz, üçüz, dördüz* vs. *İkizleri çok tatlı* (ikiz olan çocukları çok tatlı). Bu durumda arkaik de olsa çokluk ekine bir çokluk ekinin daha eklenmesi, ilkinin kalıplaşmış isim yapım eki olarak algılanmasıyla, diğerinin ise sıfat grubu oluşturan ismin çokluk eki olmasıyla açıklanabilir. Altay Türkçesinde de fonetik değişime uğrayan söz konusu arkaik çokluk eki “*egis*” (ikiz), “*bis*” gibi kelimelerde mevcuttur. Kononov’a göre söz konusu arkaik ek muhtemelen “sekiz”, “dokuz”, “otuz” ve “yüz” sayı sıfatlarında varlığını korumuştur (Kononov, 1956: 71).

Türkiye Türkçesinde muhafaza edilmiş pek işlek olmayan bir arkaik çokluk eki de “+k” ekidir. Bu eki genellikle çift olan vücut organlarının adlarında ve Görülen Geçmiş Zamanın 1.çoğul şahıs ekinde “-dI-k” görmek mümkündür. Altay Türkçesinde de bazı kelimelerde görülen arkaik ek, Görülen Geçmiş Zaman şahıs eki olarak kullanılmamaktadır. Onun yerine “-DI-(bI)s” eki kullanılır (oyno-dı-bıs) (GSAY, 2017: 362). Aynı zamanda söz konusu ek, Türkçede şahıs zamirlerinin çokluk halini yapan ektir: be+n /bi+z> biz; se+n /si+z > siz. Zamir kök tabanının fonetik benzerliği (be+/ bi+, se+/si+) ortak bir prototipten geldiğine işaret etmektedir (Kononov, 1956: 174). Türkiye Türkçesinde çokluk durumunda olan bu şahıs zamirleri de nezaket ve incelik bildirileceği zaman +lAr eki alabilmektedir. Mesela: *Sizlerden rica ediyorum*. Altay Türkçesinde ise “siz” ve “biz” şahıs zamirleri resmi ya da bilimsel üslupta nezaket amaçlı kullanılır ve şahıs çokluğu ifade etmez. Mesela, *Ol biçikti bis orus argaçınıñ bolujula çıkarıp saldı* / O kitabı bir Rus iş adamı yardımıyla yayımladık (GSAY, 2017: 189).

Altay Türkçesinde ikinci şahıs için sadece “sler” şahıs zamiri kullanılmaktadır. Kırgız Türkçesinde konuşma dilinde aynı şahıs zamirinin kullanılması söz konusudur, fakat bu zamirin yanı sıra içinde arkaik çokluk eki bulunduran “siz” şahıs zamirinin kullanılması yaygındır. Üstelik Kırgız Türkçesinde kullanılmakta olan ikinci şahıs zamiri “si+ler” şeklindedir. Böylece Kırgız Türkçesinde ikinci şahıs zamiri olarak hem “+z”li şekli hem de “+ler”li şekiller korunmuştur. Altay Türkçesinde ise ikinci çoğul için “siz” zamiri kullanılmamakta, kullanılan “sler” zamiri “(si)+ler>sler” şeklinde (i sesinin düşmesiyle) oluşmuştur (Direnkova, 1940: 91). Bilindiği gibi Türkçede kelimeler iki ünsüz ile başlamaz, hatta yabancı kökenli kelimelerde yan yana duran iki ünsüz arasında ünlü türemesi meydana gelir. Altay Türkçesinde “sler” şahıs zamirinde böyle bir ses olayının meydana gelmemesi dikkat çekicidir.

Türkiye Türkçesinde üçüncü kişi için işaret zamiri kullanıldığından çokluk şekli +lAr ekinin yardımıyla yapılmaktadır: o+n+lar. Altay Türkçesinde de 3. çoğul şahıs zamiri olarak

“olor” kelimesi kullanılmaktadır. Mesela, *Olor kandıy çay içip jat?* “Onlar nasıl (ne tür) çay içiyorlar?” (Çernova, Çumakaeva, 1993: 58).

İyelik ekleri

Türkiye Türkçesinde iyelik kökenli şahıs eklerinde tarihî, işlek olmayan +z eki görmek mümkündür. Fakat biri eklendiği kelimeye çokluk kazandırmaz, diğeri ise kazandırır. Birinci, ikinci ve üçüncü çoğul iyelik ekleri içinde çokluğu bildiren hususlar bulundursalar bile eklenen kelimeye çokluk anlamı kazandırmaz. Mesela:

Bizim evimiz (tek ev) / bizim evlerimiz (birkaç ev)

Sizin kitabınız (tek kitap) / sizin kitaplarınız (birkaç kitap)

Onların okulu (tek okul) / onların okulları (birkaç okul)

Altay Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi iyelik ekleri kullanılmakta ve işlevleri açısından Türkiye Türkçesindekilere benzemektedir. Altay Türkçesinde iyelik eklerinin sadece fonetik açıdan farklılık gösterdiklerini belirtmek gerekir. Altay Türkçesinde 1. çoğul iyelik eli +(I)bIs şeklinde ve sadece düz ünlüleri içermektedir. Mesela, *at+ ıbis > adıbis* “atımız”, *tülkü + bis > tülkübis* (z>s değişmesi söz konusudur. Türkiye Türkçesinde “göğüs” kelimesiyle karşılaştırılabilir). Ayrıca konuşma dilinde daima +(I)bIs ekinin kısaltılmış şekli (+Is) kullanılmaktadır. Yazı dilinde konuşma dilinin etkisiyle +(I)bIs ekinin kısaltılmış şeklinin kullanıldığını da görmek mümkündür: *Uulçaktar adısti armakçılup saldılar* (GSAY, 2017: 28).

Altay Türkçesinde birinci çoğul şahıs iyelik eklerinde bazen arkaik çokluk ekini “z” şeklinde görmek mümkündür. Üçüncü çoğul şahısta da +LAr çokluk ekinin hiç kullanılmaması da dikkat çekicidir. Üstelik anlatılanların belirli olduğu bazı durumlarda iyelik eklerinin eklenmemesi söz konusu olabilmektedir. Bu durum birinci ve ikinci çoğul şahıs için geçerlidir. Mesela: *Bisting d'yer* (bizim yerimiz) (ORS, 2005: 267).

Altay Türkçesindeki ikinci çoğul şahıs iyelik eki Türkiye Türkçesinden tamamıyla farklıdır. Bu farklılık kullanılan şahıs zamirlerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye Türkçesinde bu durumda “siz” şahıs zamirinden gelişen “+nIz” eki kullanılırken, Altay Türkçesinde “sler” şahıs zamiri ile 2. çoğul şahıs iyelik eki olarak +gAr/ +gOr/ +IgAr ekleri kullanılmaktadır. Mesela, *bala+gar* “sizin çocuklarınız”, *tülkü+ger* “sizin tilkiniz”, *kol+ıgar* “sizin kolunuz” (Çernova, Çumakaeva: 1993: 102-106). Örneklerden görüldüğü gibi Altay Türkçesinde kullanılan ikinci çoğul iyelik eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi her zaman isimlerin çokluğunu bildirmez. Söz konusu ek Kırgızcadaki “+ŋar” çokluk eki ile özdeşleştirilebilir. 1869’da yayımlanan “*Pervaya Peçatnaya Grammatika Altayskogo Yazıka*” (Altay Dilinin İlk Dilbilgisi) adlı çalışmada Altay ağızlarında ikinci çoğul şahıs iyelik ekinin “+ŋar”, “+gar” ve “+aar” şeklinde kullanılması kayda geçmiştir. Aynı çalışmada üçüncü çoğul şahıs zamiri olarak fonetik açıdan Kırgızcadaki ile aynı olan “alar” zamirinin kullanılmasıyla ilgili bilgiler mevcuttur (GAY, 2005: 34).

Bununla beraber hem Türkiye Türkçesinde hem Altay Türkçesinde iyelik eklerinin içinde arkaik “+z” ya da +LAr çokluk eki bulundurmalarına rağmen isimlerde kullanıldığında çokluk bildirmediğini hatırlatmak gerekir. “Evimiz uzakta değil” (bir tane ev) ve “Evlerimiz yakındır” (en az iki tane ev) ifadelerin arasında büyük bir fark vardır. İyelik ekleri eklenen kelimelerin çokluğunu değil, sahip olanların çokluğunu göstermektedir.

Türkiye Türkçesinde 3.çoğul iyelik eki olarak +IAr eki de kullanılabilir. Mesela, “çocukları” bağlama göre hem birkaç çocuk hem de tek çocuk diye farklı anlamlara gelebilir. Altay Türkçesinde ise isim tamlamalarındaki tamlananın sayısı ancak birden fazla ise çokluk eki kullanılır: *bal+dar+ı* (birkaç çocuk), diğer durumlarda 3.tekil şahıs iyelik eki kullanılır: *bala+zı* (onun/ onların çocuğu) (GSAY: 2017: 29). Altay Türkçesinde hitap olarak 3. tekil şahıs iyelik eki almış isimler kullanılmaktadır. Mesela: *Annesi, su getirir misin?* Altaycada ise hitap olarak 3. tekil şahıs iyelik eki almış isimler kullanılmaktadır. Böyle kullanım velilerin birbirine karşı

duydıkları saygıyı simgelemektedir: *Enezi, kayttıñ, ne boldı?* (Annesi (birkaç çocuğun annesi) sana ne oldu?) (GSAY, 2017: 30).

+(ş)Ar

Türkiye Türkçesinde sayılar asıl sayılar, sıra sayılar, üleştirme sayılar ve kesir sayıları olarak ayrılır. Bu sayı adları yalnızca yalın biçimiyle ya da iyelik ve ad çekimi ekleri alarak kullanıldıklarında ad olduklarını belli ederler (Korkmaz, 2003: 255). Türkiye Türkçesinde üleştirme sıfatı yapan +(ş)Ar eki sadece sayı bildiren kelimelere eklenerek onlara “grup” anlamı kazandırır. Fakat bu durum “bir” sayı sıfatı için geçerli değildir. Çünkü söz konusu sayı diğerlerine göre tekliği bildiren sayıdır.

Altay Türkçesi ile ilgili ulaşabildiğimiz kaynaklarda üleştirme sıfatları yapan +(ş)Ar ekine rastlanmadı. Fakat Altay Türkçesinde eklendiği sayı sıfatına “grup” anlamı kazandıran “+U / +UU” eki tespit edilmiştir (ORS, 2005: 243). Mesela: Üçü (üç kişi ya da herhangi bir şey), altı / altuu (altı kişi). Altay Türkçesinde sayı sıfatlarına eklenen ve yine “grup” anlamı kazandıran diğer bir ek ise +(U)lA ekidir: Üçüle(zi) “üç kişi olarak”, beşile(zi) “beş kişi olarak”. “Üleştirme” anlamı karşılamak üzere Altay Türkçesinde bir de çıkma hali eki kullanılmaktadır (ORS, 2005: 249). Mesela: ekiden (ikişer). Altay Türkçesinde +Dap ekinin yardımıyla da üleştirme sıfatları yapılmaktadır (ORS, 2005: 252): Mung+dap (biner; binlerce); üç+tep (üçer).

+gil

Bu ek sıkça Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde kullanılır ve eklenen kelimelere çokluk anlamı kazandırır. Mesela: Babamgil, halamgil. Söz konusu ek Altay Türkçesinde tespit edilememiştir.

+llk

Türkiye Türkçesinde oldukça işlek bir yapım eki olarak “+llk” eki çok sayıda ve farklı anlamlarda yeni isim tabanları üretir. Ekin isim tabanlarına kazandırdığı anlamlardan birisi de “çokluk, topluluk” anlamıdır. Birlik, aylık, meşelik, güllük, çalılık vs. Söz konusu ek Altay Türkçesinde mevcuttur.

Belirleyici sıfatlar ve zarflar

Türkiye Türkçesinde her, o kadar, çok, pek çok, birkaç, bir sürü, bir avuç gibi kelimeler isimlerin önüne gelerek onlara çokluk anlamı kazandırabilmektedirler: Her şey, çok kişi, pek çok malumat, birkaç çocuk, bir sürü oyuncak.

Altay Türkçesinde de bu tür sıfat ve zarflar kullanılmaktadır. İşlevleri açısından Türkiye Türkçesindekilerle aynıdır. Mesela: Emeş (biraz), d’etkil (yeterli), kamık (çok), tümen (çok), köp (çok), bir kezek (birkaç).

Sayı sıfatları dışında Türkiye Türkçesinde “grup” anlamı taşıyan kelimelerin sayısı oldukça fazladır ve bu kelimeler sıkça kullanılmaktadır: Millet, halk, ulus, ordu, aile vs.

Altay Türkçesinde de “grup, çokluk” anlamı taşıyan kelimelerin sayısı oldukça fazladır, hatta bazılarında anlam daralması söz konusudur (çokluğu bildiren bir kelime tekliği bildirmektedir). Mesela: *albatı* (halk), *çerü* (ordu), *mal* (büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar).

Türkiye Türkçesinde bazı ikilemelerin çokluk anlamı taşıdığını görmek mümkündür: Bugün çokluk çocuk dışarı çıktık. (Ailecek dışarı çıktık). Pıllını pırtını topla ve git (Eşyalarını topla ve git). Ayrıca Türkiye Türkçesinde “m+” ile kurulan ikilemeler de çokluk anlamı taşımaktadır. Mesela: *Bakkaldan süt müt aldım.* (Birkaç şey aldım). *Çarşıda kitap mitap bakacağız.* (Kitap, defter gibi şeylere bakacağız). Altay Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi çokluk bildiren ikilemeler de mevcuttur. Mesela: *Yit-kuş* (evcil hayvanlar), *bala-barka* (aile), *kıs-mıs* (kızlar) vs.

“Hep” kelimesi anlam bakımından “aynı özellik taşıyan bir topluluk” kavramını karşılamaktadır. Bu nedenle “hepsi, hepimiz, hepiniz” gibi kelimeler de “çokluk” anlamı taşımaktadır. Mesela: Hepsi çok güzel çocuklar. Hepimiz bir devletin vatandaşıyız. Hepiniz akşam sinemaya gideceksiniz.

Türkiye Türkçesinde Arapça ve Farsçadan girmiş sok sayıda kelime kullanılmaktadır. Yabancı çoklu şekilleri erkenden terkedilmiş, topluluk adı almış olanlar da kimi Türkçe çoklularına, kimi Türkçe asıllarına çevrilmiştir. Çoklu kullanımını yitirmiş olanlar ise artık Türkçe kurallara göre kullanılır (Banguoğlu, 2004: 190). Mesela: Eşyalar, bir talebe, bir eşkıya vs.

Sentaktik yolla kazandırılan çokluk anlamı:

Sayı sıfatları

Türkiye Türkçesinde isimlerin belirli sayısını bildirmek üzere sayı sıfatları kullanılır ve sayı sıfatlarıyla kurulan kelime gruplarındaki isimlere çokluk eki eklenmez. Mesela: Üç çocuk saklambaç oynuyor.

Ancak bazen bilinen kişiler veya nesnelere topluluğuna ad olmak üzere doğrudan doğruya sayı sıfatlarına, ya da onların belirttikleri adlara çokluk eki getirilir (Banguoğlu, 2004: 323). Mesela: *Kırklar, Dört Büyükler, Yedi Deliler, Kırk Haramiler* vs.

Türkiye Türkçesinde sayı bildiren kelimeler, yalın veya çekim ekleri alarak yalnız başlarında kullanıldıklarında, somut veya soyut birer ad niteliğindedir (Korkmaz, 2003: 255): üç kere üç dokuz; dört kere beş yirmi eder vs. Sayıların sonuna da bazı durumlarda +lAr çokluk eki gelince onlara “topluluk” kavramı verir (Koç, 1996: 99). Mesela: Birler, yüzler, binler hanesi. On ikiler konferansı.

Altay Türkçesi ağızlarında bazı sayı sıfatlarının değişik şekilleri dikkat çekicidir (GAY, 2005: 32). N. Direnkova'nın çalışmasında ise 40 ila 90 arası sayı sıfatlarının “sayı sıfatı + on” şeklinde oluştuğuna dair bilgi bulunmaktadır (Direnkova, 1940: 80). Mesela: Eki+ on = ekon (yirmi), üçön (otuz), törtön (bu kelimenin yanı sıra “kırk” kelimesi de kullanılmaktadır), Moğolca tümen (on bin), daha büyük bir rakam için tüp-tümen kelimesi kullanılır.

Türkiye Türkçesinde abartma anlamı vermek “+lAr+cA” sayı sıfatlarına eklenir ve sayı sıfatından sonra gelen isim çokluk eki almaz. Mesela, *binlerce öğrenci, onlarca kitap* v.s. Altay Türkçesinde ise aynı durumda sayı sıfatından sonra gelen isim çokluk eki alabilmektedir. Mesela, *D'üster, muğdar jıldar ötkön...* (Yüzlerce, binlerce yıl geçti...) (GSAY, 2017: 157).

Altay Türkçesinde de sayı sıfatları kelimelerin önüne gelerek onlara sayıca belli olan çokluk kazandırmaktadır. Sayı sıfatından sonra gelen kelimeler Türkiye Türkçesinde olduğu gibi çokluk eki almazlar (Direnkova, 1940: 82). Mesela: Üç bala, beş agaş vs. Ol üç biçik ekeldi / O üç kitap getirdi (Çernova, Çumakaeva, 1993: 45). Altay Türkçesinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi sayı sıfatı isimden önce geldiğinde söz konusu isim çokluk eki almaz. Mesela: *Altanga d'ederge emdi de iç d'il işteer kerek* (Altmış yaşına (emekliliğe) kadar daha üç yıl çalışmak gerek) (GSAY, 2017: 157). Dolayısıyla Altay Türkçesinde de isimlerdeki sayı kavramı üç biçimi (tekli, belirli çokluk ve belirsiz çokluk) mevcut diye bir sonuca ulaşmak mümkündür.

Sonuç

Türkiye Türkçesinde ve Altay Türkçesinde isimlerde sayı kavramı teklik, belirli ve belirsiz çokluk diye üç şekildedir. Ayrıca iki dilde de belirtilen sayı kavramı benzer yollarla ifade edilir. Hem Türkiye Türkçesinde hem Altay Türkçesinde sayı kavramını yansıtan gramer kategorisi mevcuttur. Çünkü iki dilde de teklik ve çokluk morfolojik yolla ifade edilir.

Türkiye Türkçesi ile Altay Türkçesinde genellikle isim tabanlarına çokluk anlamı, Çuvaşça hariç bütün çağdaş Türk lehçeleri için ortak olan işlek +lAr eki yardımıyla kazandırılmaktadır. Altay Türkçesinde +lAr çokluk eki fonetik varyantların sayısı bakımından

farklılık göstermektedir. Türkiye Türkçesinde sadece iki fonetik şekil kullanılıyorken Altay Türkçesinde 12 fonetik şekil kullanılmaktadır. Altay Türkçesinde gözlemlenen zenginlik çokluk ekinin dildeki ünlü ve ünsüz uyumlarına göre eklenmesinden kaynaklanmaktadır.

İsim tabanlarına çokluk anlamı kazandıran en işlek ek iki dilde de “+LAr” çokluk ekidir. Fakat Türkiye Türkçesinde bu ekin işlevleri fazladır. Çünkü bu ek Türkiye Türkçesinde aile, abartma ve tahmin gibi anlamlar kazandırır, yer adları, tür adları ve aile adları (biyoloji terimleri) yapımında sıkça kullanılır. Bununla birlikte iki dilde de topluluk, genelleme, pekiştirme gibi anlamları ifade etmek için kullanılır. İki dilde de ortaçlar (sıfat-fiiller) isim işlevinde kullanılabilir ve dolayısıyla çokluk eki onlara çokluk anlamı kazandırır.

Hem Türkiye Türkçesinde hem de Altay Türkçesinde isimlere çokluk anlamı kazandıran başka ekler de mevcuttur. Kelimelere “grup” anlamı kazandıran üleştirme sıfatı yapan ekler Türkiye Türkçesi ve Altay Türkçesinde farklıdır. Fakat iki dilde de sayı sıfatları ile kelime grubu oluşturan isimlerin tekil şekillerinin kullanımı göze çarpmaktadır.

Maalesef Türkiye’de Sibiry Türk Lehçeleri ile ilgili yapılmış bilimsel araştırmaların sayısı azdır. Günden güne bu sayı artmaktadır. Bu bağlamda Türkiye Türkçesi ile Altay Türkçesi gibi Sibiry Türk lehçelerini kapsayan nice bilimsel araştırmanın yapılması gerek. Böylece farklı grup Türk lehçeleri arasındaki dil ilişkileri daha net ortaya çıkacaktır.

Kısaltmalar:

GAY: Grammatika Altayskogo Yazıka (Altay Dili Grameri)

ORS: Oyrotsko-Russkiy Slovar (Oyrotça-Rusça Sözlük)

SİGTY: Sravnitelno-İstoriçeskaya Grammatika Tyurkskih Yazıkov (Türk Dillerinin Tarihi Karşılaştırmalı Grameri)

GSAY: Grammatika Sovremennogo Altayskogo Yazıka (Çağdaş Altay Dili Grameri)

Kaynaklar

Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil*, Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK.

Alkaya, E. (2010). Türkiye Türkçesinde ve Türk Lehçelerinde İyelik Ekinden Sonra Kullanılan +lAr Çokluk Eki Üzerine. *Müjgân Cunbur Armağanı*, Haz. Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY, Ankara: TKAE, 31-37.

Arat, R. R. (1965). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: TTK.

Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.

Buran, A. (1996). Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni. *3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı*, Ankara: TDK, 207-214.

Çelik, F. (2021). *Altay Türkçesi Ağzları*. Anasay, (17), 25-40.

Çernova, A., Çumakayeva, M. (1992). *Altayskiy Yazık*. Uçebnoye Posobiye Dlya Russkoyazıçnıh. Gorno-Altaysk.

Direnkova, N. (1940). *Grammatika Oyrotskogo Yazıka*. Moskova-Leningrad.

Elcan, A. (2016). *Altay Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin Karşılaştırmalı Ses ve Şekil Bilgisi*. Basılmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercilasun, A. (2005). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ.

Grammatika Altayskogo Yazıka. (2005). Gorno-Altaysk.

- Grammatika Sovremennogo Altayskogo Yazıka. Morfologiya. (2017). Gorno-Altaysk.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK.
- Gülsevin, G. (2004). Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, Ankara: TDK, 1267-1284.
- Güner, D. F. (2004). Altay Türkçesinde İkilemeler. *Bilig*, (28), 83-100.
- İlhan, N. (2009). *Türk Dilinde Çokluk*. Elazığ: Manas.
- Koç, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılap.
- Kononov, A. (1956) *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*. Moskova-Leningrad.
- Korkmaz, Z. (1995). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*. Cilt I. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK.
- Oçerki Sravnitelnoy Morfologii Altayskih Yazıkov. (1978). Leningrad.
- Oyrotsko-Russkiy Slovar. (2005). (Baskakov N. Oçerk Grammatiki Oyrotskogo Yazıka), Gorno-Altaysk.
- Sravnitelno-İstoriçeskaya Grammatika Tyurkskih Yazıkov (1988). (Morfologiya). Moskva.
- Tsintsius V., Letyagina N. (1978). K İstorii Mnojestvennosti v Altayskih Yazıkah, Leningrad.

İnternet Kaynaklar

Erişim adresi: <https://www.twirpx.com/file/3194593/>